

VÁRI LÁSZLÓ

Ady Endre szabadkőműves kesztyűi

A Petőfi Irodalmi Múzeum *Stációk és tárgyak (Ady Endre és az Ady család tárgyi hagyatéka)* című virtuális kiállításán¹ szerepel Ady szabadkőműves táskája,² amely mellett a következő magyarázó szöveg olvasható:

Gyűjtemény: Petőfi Irodalmi Múzeum

Leltári szám: R.82.113.1.

Megnevezés: Ady Endre szabadkőműves tarsolya

Állapot: kopott, csatja hiányos

Méret: H 21 Sz 13,5

Leírás: Boríték formájú, bőrből készült táska. Csattal záródó felhajtójára nyomva a tulajdonos és a hozzá tartozó szabadkőműves páholy neve: Ady Endre / Martinovics. 1912

Anyag: marhabőr, fémcsat, aranyozás

Származás: Fenyő Miksa, 1970

Megjegyzés:

A leltári tétel első darabja minden kétséget kizáróan Ady Endréé volt. A 4., itt nem felsorolt tárgy egy szabadkőműves érem, amely tévesen van Ady Endre tulajdonának leltározva, mert a Könyves Kálmán páholyból származik. Minden valószínűség szerint az adományozóé, Fenyő Miksáé lehetett, mert ő az utóbbi páholy tagja volt. A 2-3. számú, szintén ehhez a tételhez tartozó szabadkőműves kesztyű irodalmi vonatkozása kétséges, lehet, hogy Adyé volt, lehet, hogy az adományozóé.

L. kéziratári gyarapodás 1/1970, amely csak a tarsolyt említi Ady relikviaként.³

¹ *Stációk és tárgyak: Ady Endre és az Ady család tárgyi hagyatéka*, a katalógus anyagát egybegyűjtötte, szerkesztette, a szöveget válogatta és az előszót írta BENKŐ Andrea, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2014. <http://szimma.hu/keszady2/> (utolsó megtekintés: 2016. november 20.).

² A páholyban tartott táskában voltak a szabadkőműves ruházatát kiegészítő kötény, kesztyű, páholyjelvény, amelyeket így nem kellett otthonról hozni, vinni.

³ Ady Endre szabadkőműves tarsolya = *Stációk és tárgyak, i. m.*, <http://szimma.hu/keszady2/htmls/R.82.113.1..html>, *A tárgy* című szövegblokk (utolsó megtekintés: 2016. november 20.).

Az emlékezetben című szövegblokkban idéznek Kovalovszky Miklós megjegyzéseiből, amelyeket az *Emlékezések Ady Endréről* IV. kötetében Mittay László cikkéhez fűzött:

Ifj. Bisztriczky Tibor édesanyja úgy hallotta, hogy Ady a szabadkőműves kesztyűjét néhány ilyen kultikus tárggyal együtt Adának ajándékozta. Ez furcsán ható hír, mert Ady szabadkőműves emléktárgyai Fenyő gyűjteményével kerültek a PIM relikviatárába. Adyt 1912. máj. 3-án avatták a Martinovics páholy tagjává, Ada pedig júniusban tartózkodott ismét a Városmajor szanatóriumában. E tárgyaknak és egyéb Ady-emlékeinek – levelek, fénykép, kézirat – sorsáról nem tudnak, Nagyanyjuk minden személyes emléktárgyát, levelezését gondosan dobozokba csomagolva hagyta hátra, jegyzetekkel, de Adytól és Adyról nincs köztük semmi.⁴

Lehetséges lenne, hogy a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményében Fenyő Miksa kesztyűjét őrzik,⁵ és Ady valóban Adának (Bisztriczky Józsefné Csutak Valériának) ajándékozta saját szabadkőműves kesztyűjét?

Ady és Ada

Adával Ady a Városmajor szanatóriumában ismerkedett meg 1912 márciusában. Ő már egy-két hete ott volt, amikor az aradi fiatalasszony megérkezett, és a nyugodt, csendes nőt maga a főorvos, Kozmutza Béla mutatta be Adynak, azt remélve, hogy jó hatással lehet rá. Ady akkoriban éppen a Lédával való kilátástalan kapcsolatának lezárásához keresett erőt magában,⁶ így csinos betegtársához azonnal közeledni kezdett. A szanatóriumában két részletben együtt töltött hetek és az azon kívüli időben váltott levelek arról tanúskodnak, hogy Ady eljutott az Adával való házasság gondolatáig. Ez a terv még az Adát aradi otthonában, családjá körében lezajlott, augusztus eleji meglátogatása után is foglalkoztathatta, hiszen az ezt követő levelében így ír: „Föl kell ezt fognia, megértenie, bíznia bennem s abban a hatalomban, amely feltétlenül sorsomat a Magáéhoz köti ...”⁷

Ezt a véleményt legmarkánsabban Hegedűs Nándor⁸ fogalmazta meg *Ady és Ada* című tanulmányában. Mások ezzel szemben óvatosabbak,⁹ hivatkozva Ady több akkori, komolytalan házassági ajánlatára.

⁴ MITTAY László, *Ady városmajori szerelme, Ada = Emlékezések Ady Endréről*, kiad., jegyz. KOVALOVSZKY Miklós, IV, Bp., Akadémiai, 1990 (Új Magyar Múzeum 16), 623–639, itt: 629. (A továbbiakban: *Emlékezések Ady Endréről*, IV.)

⁵ http://opac.pim.hu/JaDoX_Portlets/displayContent?docId=6887&secId=42154&cast=jpg
<http://opac.pim.hu/hu/record/-/record/PIM797868>

⁶ 1912. május 16-án jelent meg a *Nyugatban* a nem sokkal korábban, öccsééknél lakva megírt nagy szakító verse, az *Elbocsájtó, szép üzenet*.

⁷ Ady Endre Adának, Budapest, 1912. július 25. és augusztus 1. között = *Ady szerelme: Ada*, szerk. VARGA Katalin, utószó HEGYI Katalin, Bp., Ady-életmű Alapítvány – Argumentum – Petőfi Irodalmi Múzeum, 2002, 39.

⁸ HEGEDŰS Nándor, *Ady és Ada*, ItK, 68(1964), 1. sz., 82–88.

⁹ HEGYI Katalin, „Hadd nevezlek téged Adának...”: *Ady városmajori szerelme = Ady szerelme: Ada*, i. m., 42–48, itt: 47.; *Emlékezések Ady Endréről*, IV, 765.

Én Adynak Adával való házassági terveit egy szabadkőműves hagyomány alapján komolynak tekintem.

Ady a szabadkőművesek között

Ady Endrét 1912. május 3-án vette fel a Martinovics szabadkőműves páholy tagjai sorába. Ehhez be kellett adni a jelentkezését, amelynek datálása 1912. március 5. volt. A páholyban ezt 1912. március 15-én olvasták fel (ez szerepel számos cikkben jelentkezése idejeként¹⁰), majd a kijelölt *kutatók* [véleményezők] jelentésének beérkezése után 1912. április 19-én *golyóztak* [szavaztak] felvételéről. A Jászi Oszkár, Rónai Zoltán és Fried Ödön által írt támogató sorok és Ady közismert nézetei alapján egyhangúlag megszavazták felvételét, amelyre 1912. május 3-án került sor a Podmaniczky utca 45. szám alatti Nagypáholyház egyik *műhelyében* [páholytermében].

Ady még háromszor vett részt a páholy munkáin. 1913. december 5-én legényfokba, 1914. február 13-án pedig mesterré avatták. Ezen kívül még egyszer, 1913. november 7-én volt páholy munkán.¹¹ Ezeken az alkalmakon szertartásos módon, szabadkőműves kötényben és kesztyűvel kellett megjelennie. Szinte kizárt tehát, hogy szabadkőműves viseletének kötelező darabját, kesztyűjét, Adának ajándékozta volna 1912 augusztusának végéig tartó találkozásai során.

A női kesztyű

A felavatás során a szabadkőművesek nem egy, hanem két pár kesztyűt kapnak. Az egyiket saját maguknak, a másikat feleségüknek, barátnőjüknek. A Kőhegyi Lajos által írt szabadkőműves káté így szól erről:

Mit jelképez a fehér kesztyű?

Gondolatainknak és cselekedeteinknek tisztaságát.

A fehér kesztyű, melyet mindenki a szövetségbe való belépésekor kézhez vesz, symbolice azt kívánja kifejezni, hogy a szab.: kőm.: [szabadkőműves] minden gondolatának és minden cselekedetének oly tisztának és oly szennynélkülinek kell lennie, mint fehér kesztyűje. A kesztyű, melyet neje vagy menyasszonya számára kap, annak ad kifejezést, hogy habár a nők a szövetségbe be nem léphetnek, a szab.: kőm.: tiszta becsüléssel viseltetik irántuk.¹²

¹⁰ BERÉNYI Zsuzsanna, *A szabadkőműves Ady Endre: Eredeti dokumentum közlésével*, Kelet, 37(1993), 1. sz., 9–10.; KUPÁN Árpád, *Ady Endre és a szabadkőművesség*, Várad, 2(2003), 3. sz., <http://epa.oszk.hu/00100/00181/00007/23.htm> (utolsó megtekintés: 2016. november 20.); Szűcs László, *Ady Endre a Martinovics Szabadkőműves páholyban*, ItK, 65(1961), 1. sz., 53–54.

¹¹ MNL OL: P 1123–5 Munkákat látogatók könyve; MNL OL P 1123–7 k – 77 (Anyakönyv 77. oldal).

¹² Dr. KŐHEGYI Lajos, *Szabadkőműves káté (I. Tanonc-fok, Szabadkőműves rendszerek)*, VI. kiadás, Szeged, 1911.

Móra Ferenc, aki a Szeged páholy egyik vezetőjeként számos alkalommal köszöntötte az újonnan felvetteket, a kesztyűkről így ír:¹³

E fehér kesztyű a szabadkőműves tiszta kezének jelképe a magatok számára, a női kesztyűvel az élet nemesebb tartalmához, a családi és hitvesi szeretethez való ragaszkodásunka kívánjuk jelezni. Testvérünk felesége nőtestvérünk, neki küldjük, neki kínáljuk szeretetünkkel e kesztyűt, melynek felmutatása a balsorsban a testvérek támogatását biztosítja számunkra.

A második pár, a szabadkőműves női kesztyű küldésének szokása feleségek és menyasszonyok számára már Kazinczy korában is megvolt:¹⁴

28. Átad továbbá neki egy fehér kesztyűt, melyet a kőművesek nyelvén páncélnak neveznek, és figyelmezteti, soha e nélkül ne jelenjen meg a páholyban.

28. Ugyanezt teszi a Páholy Mestere egy egyazon színű női kesztyűvel, és ezt mondja: A női nem páholyunkból ki van zárva, de nem megvetésből. Sőt, a női nemet, amely rendünket újabb hajtásokkal gyarapítja, becsben tartjuk. Vedd e kesztyűt, és pedig azon feltétel mellett, hogy azt annak a leánynak vagy asszonynak, akit a legméltóbbnak hiszel erre, ajándékolj add.¹⁵

Déry Tibor önéletrajzi írásában beszámol édesanyja szabadkőműves kesztyűjéről:

A szekrényben tartotta anyám egy hosszú keskeny fehér dobozban a könyökig érő szabadkőműves kesztyűt (fehér), s megmagyarázta nekem, hogyha valaha bajba kerül, a páholy (nem tudom, apám melyiknek volt tagja) testvérei segítenek rajta.¹⁶

Ez a szokás mindmáig megmaradt,¹⁷ a Sas páholyban napjainkban felavatott inas hasonlóképpen kapott női kesztyűt.

Ha már a nővérek támogatását említettem: mikor testvéreim befogadtak maguk közé, elismerve, hogy a közéjük tartozom, kaptam tőlük egy kesztyűt is, azzal az útmutatással, hogy adjam át neked. Ezt akkor este meg is tettem, s elmondtam, hogy ha velem bármi baj történne, hozd el ezt a kesztyűt nekik, s ők majd a gondodat viselik.¹⁸

¹³ HEVESI József, *Móra Ferenc szabadkőműves beszédei*, It, 48(1960), 4. sz., 351–356.

¹⁴ MISKOLCZY Ambrus, *Kazinczy Ferenc szabadkőműves kátéja*, It, 90(2009), 4. sz., 462–509. Szilágyi Márton ehhez kapcsolódóan azt írja: „Horváth Ádám és Kazinczy Ferenc 1814-es levélváltásainak tanúsága szerint talán inkább egy Horváthtól Kazinczyhoz eljuttatott szertartás-könyv másolatáról lehet szó.” SZILÁGYI Márton, *A Fel fedezett titok mint az érzékeny levélregény poétikai változata = Magyar Arión: Tanulmányok Pálóczi Horváth Ádámról*, szerk. Csörsz Rumen István, HEGEDÜS Béla, Bp., reciti, 2011, 267–276, itt: 270.

¹⁵ MISKOLCZY, *i. m.*, 507. (Balogh Piroska fordítása)

¹⁶ DÉRY Tibor, *Börtönnapok hordaléka: Önéletrajzi jegyzetek, 1958*, kiad. BOTKA Ferenc, [Bp.], Múzsák, 1989 (Irodalmi Múzeum), 60.

¹⁷ Ez nagypáholyonként különbözhet. Úgy tudom, hogy a Magyarországi Nagyoriens napjainkban inasavatáskor virágot küld az új tag élete párjának.

¹⁸ G. P., *Egy szabadkőműves levele párjához (elhangzott egy nővérmunkán)*, 2009., A Sas páholy honlapja: <http://www.saspaholy.hu/site/rajzolat10.html> (utolsó megtekintés: 2016. november 20.)

Hipotézis

Ady az Adának adott szabadkőműves kesztyűvel akarta megpecsételni kapcsolatukat, demonstrálni érzelmeit, elérni, hogy Ada elváljon férjétől, és hozzá menjen feleségül.

Ha összeillesztjük az Ady Adával való kapcsolatának és szabadkőműves felvételének időrendjét, azt vehetjük észre, hogy Adynak a páholyba való felvétele után Adához írt levelei egyre szenvedélyesebbek.¹⁹ Ady második szanatóriumi találkozásuk (1912 júniusa) után vagy akár aradi találkozásukkor ajándékozhatta Adának a szabadkőműves női kesztyűt, érzékeltetve a legkomolyabb szándékait, bízva a szabadkőműves szimbólum erejében.

Ady Lajossal²⁰ ellentétben, aki az aradi látogatás idejére teszi Ady nősülési tervének feladását, szerintem ezt csak néhány héttel később, az augusztus 20-án az Aradi Közlönyben megjelent szenzációhajhász cikk Ada várható válaszáról és újra megházasodásáról, majd az Ada kérésére megírt cáfolat érlelte meg.

Záró megjegyzések

Kovalovszky Miklós kommentárjaiban azt is írja,²¹ hogy Ada unokái nem hallottak nagyanyjuk és Ady kapcsolatáról, és Kovalovszky érdeklődésének hatására kezdtek el a családban kérdezősködni erről. S ekkor derült ki, hogy Ada menyje, ifjabb Bisztriczky Tibor édesanyja úgy tudja, hogy Ady egy szabadkőműves kesztyűt ajándékozott Adának. Bár a kesztyű nem került elő, az, hogy a szabadkőművesnek tartott kesztyűről tudott Ada menyje, de a jelentését nem ismerte, megerősíti ezt az adatot és azt, hogy nem utólagos konfabulációról lehet szó.

Felmerül még az a kérdés is, hogy Hegedűs Nándor miért nem használta fel ezt az információt, amikor Ady Adával való házassági tervének komolysága mellett érvelt? Hiszen Hegedűs az 1945-ben rövid időre feltámadt Magyarországi Symbolikus Nagypáholy vezető tisztségviselője, főszónoka volt, és „hivatalból” ismernie kellett a női kesztyű jelentését. A válasz egyszerű – nem tudott róla. Kovalovszky Miklós 1986-ban beszélt Ada unokáival,²² és Hegedűs Nándor pedig már 1969-ben elhunyt.

A hipotézis természetesen csak hipotézis, Ady szabadkőműves női kesztyűje mind-egyedlappang. De ugyanúgy, ahogy nem túl régen Krajtsovits Margit jóvoltából az elveszítettnek hitt Adához írt Ady leveleket publikálhatták,²³ akár a női szabadkőműves kesztyű is felbukkanhat. De az is lehet, hogy nem. Az is előfordulhat, hogy Ada használta és elhasználta. Mindenesetre ez is egy kézenfekvő lehetőség...

¹⁹ Ady Endre Adának, Budapest, 1912. május második fele vagy június 10. körül, esetleg augusztus eleje; Ady Endre Adának, Budapest, 1912. május 27.; Ady Endre Adának, Budapest, 1912. július 25. és augusztus 1. között = *Ady szerelme: Ada, i. m.*, 34–39.

²⁰ *Emlékezések Ady Endréről*, IV, 639.

²¹ *Emlékezések Ady Endréről*, IV, 629.

²² *Emlékezések Ady Endréről*, IV, 628.

²³ *Ady szerelme: Ada, i. m.* (fülszöveg)